

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فرو پاشی سلجوقیان

(بارزترین علل فروپاشی سلجوقیان)

مؤلف:

مهرداد رونقی

سرشناسه	رونتقی، مهرداد، ۱۳۴۷ -
عنوان و نام پدیدآور	فروپاشی سلجوقیان (بارزترین علل فروپاشی سلجوقیان) / مولف مهرداد رونتقی.
مشخصات نشر	تهران: مروارید بحر علم، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	۱۵۶ ص.
فروست	۹۷۸-۶۲۲-۶۴۹۹-۰۰-۲
شابک	فیا
وضعیت فهرست‌نویسی	کتابنامه.
موضوع	ایران - تاریخ - سلجوقیان، ۴۲۹ - ۵۹۰ق. - سیاست و حکومت
موضوع	Iran - History- Seljuks, 1037 - 1194 - Politics and government
موضوع	ایران - تاریخ - سلجوقیان بزرگ، ۴۲۹ - ۵۵۲ق. - سیاست و حکومت
موضوع	Iran - History- Great Seljuks, 1038 - 1157 - Politics and government
رده بندی کنگره	DSR ۸۰۹/۹ف۴ ۱۳۹۷
رده بندی دیو	۹۵۵/۰۵۲
شماره کتابچه سی‌ملی	۵۵۲۳۵۸۴

ایمیل: morvaridbahar@gmail.com تلفن: ۰۹۱۳۴۸۵۱۸۹۹

نام کتاب	فروپاشی سلجوقیان (بارزترین علل فروپاشی سلجوقیان)
مولف	مهرداد رونتقی
نوبت چاپ	اول ۱۳۹۷
تیراژ	۱۰۰۰ جلد
بهاء	۳۰۰۰۰ تومان
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۶۴۹۹-۰۰-۲

@morvaridbaharlm

کلیه حقوق محفوظ است. هرگونه نسخه‌برداری اعم از زیراکس، بازنویسی، ذخیره کامپیوتری و اقتباس کلی و جزئی بدون مجوز کتبی ناشر و مؤلف ممنوع و از طریق قانونی قابل پی‌گیری است.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه.....	۷
فصل اول.....	۹
سلسله و قیان بزرگ.....	۹
استقرار سلجوقیان بزرگ تا مرگ سلطان طغرل بیک.....	۹
دران زمامداری سلطان آلب ارسلان و سلطان ملکشاه سلجوقی.....	۲۳
دوران زندگانی سلطان ملکشاه سلجوقی.....	۳۰
جانشینان سلطان ملکشاه سلجوقی.....	۳۳
فصل دوم.....	۳۳
نقش عوامل داخلی و بیرون خاندانی در تضعیف حکومت سلجوقیان.....	۳۳
عوامل درون خاندانی.....	۴۳
نقش ترکمانان در تضعیف سلجوقیان.....	۵۱
قدرتیابی امرای نظامی و نقش ترکمانان در سپاه ثابت.....	۵۶
تجزیه‌ی سرزمین‌های سلجوقی.....	۶۲
فصل سوم.....	۷۵
تأثیر سیاستهای سلاطین سلجوقی در تضعیف سلاجقین بزرگ.....	۷۵
عملکرد دیوانسالاران.....	۷۶
عملکرد اتابکان.....	۹۰
تأثیر اقطاع و مقطعان.....	۱۰۰
فصل چهارم.....	۱۲۱
نقش عوامل خارجی در تضعیف حکومت سلجوقیان بزرگ.....	۱۲۱
تیرگی روابط خلفای عباسی با سلجوقیان.....	۱۲۲
نقش اسماعیلیان.....	۱۳۰
جنگهای خارجی سلاطین سلجوقی.....	۱۳۶
فهرست منابع و مآخذ.....	۱۵۰

به نام آرام دل؛

مقدمه

یکی از باارزترین دوران تاریخ ایران بعد از اسلام، دوره‌ی حکمرانی سلاطین سلجوقی است. سلجوقیان صحرانوردانی ترک بودند که، در آن سوی ماوراءالنهر زندگی می‌کردند. ساختار سیاسی قبایل، بر اساس نظام قبیله‌ای و صحرانگردی بود. در این نظام اعضای قبیله، بر اساس ضرورت و پیمان‌های قبیله‌ای از رئیس قبیله اطاعت می‌کردند. اما، با ورود به ایران و تسخیر خراسان و نواحی مرکزی و با توجه به درک اقتضائات زمانی و شرایط مکانی، به تغییر ساختار از صحرانگردی به حکومت متمرکز، با صبغه‌ی مدنی پی‌بردند.

مرگ سلطان محمود غزنوی و اختلاف بر سر جانشینی او، فرصت مناسبی را در اختیار سلجوقیان قرار داد. نبرد دندانه‌ان، در واقع نقطه‌ی عطف و شروعی ظفرمندانه برای حرکت آنان به نقطه‌ی اوج در حکومت به شمار می‌آید. شکست دادن غزنویان، به آنان جسارت بزرگی داد، آنان نه تنها بخش عمده‌ی سرزمین‌های متصرف غزنویان را به میراث بردند، بلکه با تصرف نواحی غربی ایران و حتی فراتر از آن با حضور آنان در مناطق آناتولی، حکومت گسترده را تشکیل دادند، به طوری که بزرگترین امپراتوری پس از اسلام در ایران را رقم زدند. دوران زمامداری طغرل بیگ، آلب ارسلان و ملکشاه، دوران صریح - حکومت سلجوقیان به شمار می‌آید. چرا که، آنها توانایی و قدرت فوق‌العاده‌ای در امر حکومت پیدا نمودند و خیلی زود با اصول تمدن و فرهنگ ملل اسلامی آشنا شدند. آنها با در اختیار گرفتن دیوان‌الارکان برجسته‌ی ایرانی، توانستند به قدرت و شوکت عظیمی برسند. سلجوقیان برای حسن جریان کارها در سرزمین متصرفی، تنها به امور نظامی و لشکری می‌پرداختند و امور سیاسی و اداری مملکت خود را به وزراء و کارشناسان برجسته‌ی ایرانی واگذار می‌کردند. وزرایی چون؛ خواجه نظام‌الملک طوسی و عمیدالملک کندی و دیگر اربابان علم سیاست و دیانت در کنار سلاطین برجسته و نامدار توانستند، به این سلسله‌ی حکومتی قدرت، ترقی و تعالی، آن هم در ابعادی چون؛ علمی، فرهنگی، ادبی، هنری، سیاسی، نظامی و مذهبی عطا نمایند. به جرات می‌توان یاد

کرد، تنها سلسله‌ای که بعد از اسلام در مشرق زمین حکمفرمایی کرد و ممالک اسلامی را تحت یک فرمان، دولت و حکومت واحد درآورد، سلسله‌ی سلجوقیان می‌باشد. وسعت جغرافیای سیاسی این دولت، همزمانی آن با افول دانش عقلی و توسعه یافتن علوم نقلی و نقش آنها در این مهم از مشخصات بارز این دوران است.

به خصوص در زمان پادشاهی سلطان ملکشاه، قلمرو دولت سلجوقی به منتهای وسعت و عظمت خود رسید. به طوری که از چین تا مدیترانه و از شمال تا حد خوارزم و دشت قبچاق و ماوراءالنهر به نام او خطبه می‌خواندند و امپراتور روم شرقی و امرای عیسوی گرجستان و بخارا به این سلطان قدرتمند سلجوقی، خراج می‌دادند. اما پس از مرگ ملکشاه، کشمکش بر سر جانشینی، اختلاف بین فرزندان، امور حکومتی را مختل گردانید و کار را به تفرقه و افتراق کشانید. از سوی دیگر، بی‌اعتبار شدن وزراء، بی‌کفایتی و صغر سن سلاطین پس از ملکشاه، استمرار جنگ‌های داخلی بین غلام-سپهسالاران و مدعیان قدرت و اختلاف میان سلاطین سلجوقی و خلیفه، رمازموع-نگ‌های داخلی (اختلاف درون‌خاندانی) و سیاست‌های اتخاذ شده از سوی سلاطین، جنگ‌های خارجی، قدرت‌گیری بیش از حد امرای سلجوقی و اقطاع داران، نفوذ فوق‌العاده‌ی اتابکان در دستگاه و سوء استفاده‌های آنان، هجوم بی‌رویه‌ی ترکمانان به داخل قلمرو سلجوقی، گسترش جنگ، و رگرسی‌های فرقه‌ای، بحران‌های اجتماعی پی در پی، وجود رقبای سیاسی‌ای همانند؛ غوریان، قراخانیان، خوارزمشاهیان، غوری‌ها، غزها، اسماعیلیان و حتی خلفای عباسی و افزون بر همه، بهاء، وجود دولت رقیب و قدرتمند اسماعیلی مذهب فاطمیان در مصر و تاحدی شکل‌گرفته در ننگ‌های صلیبی، همه و همه موجبات پریشانی و بی‌نظمی را در نظام سلسله‌ی حکومتی سلجوقیان، فراهم آورد و باعث تضعیف و در نهایت، زوال سلسله‌ی سلجوقیان بزرگ شد. که در این باره به شرح آنها پرداخته شده است. امید است که مورد توجه شما سروران محترم قرار گیرد.

در اینجا لازم دانسته، از اساتید مجرب علم تاریخ، جناب دکتر هم‌شنگ خسرو بیگی، دکتر ساسان طهماسبی، دکتر محمدرضا نصیری، دکتر اصغر قائدان، دکتر داریوش رحمانیان و استاد و همکار خوبم بهزاد توکلی تشکر و قدردانی و از سرکار خانم سودابه احمدی که ویراستاری این اثر تاریخی را به عهده گرفته‌اند و دیگر همکاران محترم سپاسگزاری نمایم.